

گزارشی از وضعیت مقالات ایرانی و تاثیرگذاری آنها در دنیا

رشد روزافزون تعداد مقالات منتشر شده از سوی محققان ایرانی در سال‌های اخیر جایگاه ایران را از پنجاه و چهارمی جهان در سال ۱۹۹۶ به رتبه‌ی پانزدهم در سال ۲۰۱۹ رسانده است.

رشد روزافزون تعداد مقالات منتشر شده از سوی محققان ایرانی در سال‌های اخیر جایگاه ایران را از پنجاه و چهارمی جهان در سال ۱۹۹۶ به رتبه‌ی پانزدهم در سال ۲۰۱۹ رسانده است. موضوعی که همواره مایه‌ی افتخار مسئولان و بیانگر رشد علمی کشور بوده است.

به گزارش ایسنا، بر اساس رتبه بندی سایماگو، ایران در سال گذشته‌ی میلادی، ۶۴۷۴۴ مقاله تولید کرده است و در رتبه پانزدهم جهان قرار گرفته است. تعداد مقالات و رتبه‌ی ایران در جهان از این لحاظ همواره مایه‌ی مباحث مسئولان کشور بوده است، اما تعداد مقالات تنها فاکتوری نیست که برای بررسی وضعیت تحقیق و پژوهش باید به آن توجه کرد. استنادات به مقاله‌ها، شاخص اچ ایندکس و مجلات نمایه شده در پایگاه‌های بین‌المللی نیز در این خصوص مهم هستند.

بررسی مقاله‌های کار شده گویای آن است که به هر کدام از مقالات ایران در سال ۲۰۱۹ به طور متوسط ۰.۸۴ استناد شده است. عددی که ایران را در رده بندی متوسط استناد به ازای هر مقاله، در جایگاه هشتم و دوم جهان قرار می‌دهد.

در رتبه بندی بر اساس میزان استنادات، ایران جایگاه پانزدهم جهان در سال ۲۰۱۹ را داراست. از میان ۶۴۷۴۴ مقاله‌ی منتشرشده، ۵۴۶۷۱ استناد دریافت شده است که ۲۳۵۶۱ مورد آن خوداستنادی بوده است. یعنی ۴۳ درصد استنادها به صورت خوداستنادی بوده است. این آمار، ایران را از لحاظ تعداد خوداستنادی در رتبه‌ی دوازدهم این فهرست قرار می‌دهد. البته ایران در این زمینه تنها نیست و حدود ۴۸ درصد از استنادات به مقاله‌های پژوهشگران آمریکایی نیز به صورت خوداستنادی است. این عدد برای کشور چین به حدود ۷۰ درصد می‌رسد.

پیشتر، قائم مقام معاونت تحقیقات و فناوری وقت وزارت بهداشت به محققانی که خوداستنادی بالایی دارند هشدار داده بود. دکتر شاهین آخوندزاده، با بیان این که افزایش اچ ایندکس افراد به طرق کاذب باید اصلاح شود، گفته بود: ارجاع فرد به مقالات خود (Self citation) یکی از راه‌های افزایش کاذب اچ ایندکس محسوب می‌شود که در دنیا مرسوم و البته دارای ثرم یا هنجار ثابتی است.

موسسه کلاریویت آنالیتیکس که صاحب پایگاه مشهور وب آو ساینس است نیز به تازگی لیست پژوهشگران پراستناد دنیا در سال ۲۰۲۰ را منتشر کرده است که بر اساس آن، فقط ۱۲ ایرانی در میان ۶۳۸۹ پژوهشگر پراستناد حضور داشتند. یعنی حدود ۰.۱۸ درصد. این در حالی است که آمریکا ۲۶۵۰ پژوهشگر، چین ۷۷۰ و انگلیس ۵۱۴ پژوهشگر در این فهرست دارند. نکته‌ی جالب در این رده بندی، این است که عربستان با دارا بودن ۱۲۰ پژوهشگر در این فهرست، رتبه‌ی اول را در میان کشورهای جهان اسلام دارد.

شاخص دیگری که در دنیای پژوهش مهم است، اچ ایندکس یا شاخص هیرش است. اچ ایندکس، بهره‌وری و تاثیرگذاری علمی دانشمندان را به صورت کمی نشان می‌دهد. این شاخص، با در نظر گرفتن تعداد مقالات پراستناد افراد و تعداد دفعات استناد شدن آن مقالات توسط دیگران محاسبه می‌شود.

بر اساس آن چه سایماگو اعلام کرده است، ایالات متحده آمریکا با اچ ایندکس ۲۳۸۶ رتبه اول را دارد. انگلیس، آلمان، کانادا و فرانسه جایگاه‌های بعدی را به خود اختصاص داده‌اند. ایران با اچ ایندکس ۳۲۹، بعد از عربستان سعودی و تایلند با اچ ایندکس‌های ۳۶۱ و ۳۳۹ و در جایگاه چهل و یکم جهان قرار دارد.

بر اساس اعلام پایگاه استنادی علوم جهان اسلام، اچ ایندکس ایران در روز ۱۸ نوامبر سال ۲۰۲۰، برابر با عدد ۳۶۱ بوده است. در گزارشی که رییس پایگاه استنادی علوم جهان اسلام در شهریور سال جاری از روند تحقیق و پژوهش در هشت سال گذشته ارائه داد، درباره روند تغییرات شاخص اچ ایندکس گفته شد: شاخص هرش در هر سال سیر صعودی داشته است. بر اساس آمار مستخرج شده از پایگاه شاخص‌های اساسی علم (ESI) شاخص هرش کشور در سال ۲۰۱۲ برابر با ۱۵۰ بوده که در سال ۲۰۱۷ به ۲۴۵ و در سال ۲۰۱۸ به ۲۷۲ افزایش و در نهایت در سال ۲۰۱۹ با

افزایش دو برابری نسبت به ۶ سال قبل به ۳۱۳ رسیده است.

این پایگاه همچنین تولید علم ایران در جهان را بر اساس داده های web of science در سال ۲۰۱۹، ۶۳۶۵۵ مقاله عنوان کرد. بر همین اساس، ایران جایگاه شانزدهم جهان در تولید علم را کسب کرده و ۱.۸۹ درصد تعداد مقالات در دنیا را به خود اختصاص داده است. این میزان در سال ۲۰۱۸، ۱.۷۶ درصد بوده است. بر اساس داده های web of science، ایران با ۱۴۸۴۹۷ استناد در سال ۲۰۱۹ از لحاظ تعداد استنادات نیز رتبه ی شانزدهم را به دست آورد. همچنین از لحاظ تعداد مقالات پراستناد نیز با ۶۴۷ مقاله در جایگاه هفدهم دنیا قرار گرفت. قلمروهای پژوهشی برتر در سال ۲۰۱۹ همچون سال قبلی آن، مهندسی، شیمی و علم مواد بوده است.

پایگاه استنادی علوم جهان اسلام همچنین اعلام کرده است، بر اساس آمار مستخرج از پایگاه بین المللی WoS، رتبه استنادی ایران در هشت سال اخیر همواره سیر صعودی داشته و از رتبه ۲۴ در سال ۲۰۱۲ به رتبه ۲۰ در سال ۲۰۱۵ و سپس به رتبه ۱۸ در سال ۲۰۱۸ و نهایتاً به رتبه ۱۶ در سال ۲۰۱۹ ارتقا یافته است.

ایران از لحاظ تولید مقالات چه در جایگاه اول دنیا باشد چه جایگاه آخر، آن چه در پژوهش ها مهم است این است که در نهایت کاربردی برای جامعه داشته باشد و یا مرزهای علم را در حوزه ای خاص جابه جا کند که ظاهراً در این زمینه هنوز با وضعیت مطلوب فاصله قابل توجهی وجود دارد.